

УДК 347.78

UDC 347.78

**ФОТОГРАФІЧНИЙ ТВИР
ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА:
ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА
ФРАНЦІЇ**

**PHOTOGRAPHIC WORK
AS A COPYRIGHT OBJECT:
CONTRACTUAL REGULATION
UNDER THE LEGISLATION OF
UKRAINE AND FRANCE**

Ірина ЯКОВЕЦЬ

Yakovets, Irina

доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник, керівник центру

Doctor of Law, Senior Researcher, Center
Head

Науково-дослідний інститут інтелектуальної
власності НАПрН України (Київ)

Scientific Research Institute of Intellectual
Property of the NALS of Ukraine (Kyiv)

<https://orcid.org/0000-0002-1022-3115>

Стаття присвячена дослідженню договірної регуляції фотографічних творів за законодавством України та Франції, практики його реалізації та доктринальним підходам щодо специфіки створення та використання таких творів. Проведений порівняльний аналіз законодавства двох держав та існуючих доктринальних підходів до визначення фотографічних творів як об'єктів авторського права, дозволив виявити як прогресивність так і недоліки українського законодавства у сфері авторського права.

Актуальність теми дослідження зумовлена розвитком технологій, які дозволяють створювати фотографічні твори за допомогою різних девайсів, таких як мобільні телефони, планшети, камери відеоспостереження та ін., що породжує практичні питання щодо відповідності фотографічних творів критеріям охороноздатності як об'єктів авторського права. Постійне удосконалення способів створення та обробки фотографічних творів, не зважаючи на наявні теоретичні та практичні праці науковців у даній сфері, впливає на те, що даний предмет дослідження не втрачає своєї актуальності.

За результатами проведеного аналізу та дослідження українського й французького законодавства, є підстави зробити наступні висновки:

The article is devoted to the study of contractual regulation of photographic works under the legislation of Ukraine and France, the practice of its implementation and doctrinal approaches on the specifics of the creation and use of such works. A comparative analysis of the legislation of two states and existing doctrinal approaches to the definition of photographic works as objects of copyright, made it possible to identify both the progressiveness and shortcomings of Ukrainian law in the field of copyright.

The relevance of the topic of research is due to the development of technologies that allow you to create photographic works with the help of various devices, such as mobile phones, tablets, video surveillance cameras, etc., which raises practical questions about the compliance of photographic works by the criteria of protectiveness as copyright. The constant improvement of ways of creating and processing photographic works, despite the available theoretical and practical works of scientists in this field, influences that this subject of study does not lose its relevance.

According to the results of the analysis and research of Ukrainian and French legislation, there are reasons to draw the following conclusions:

1) Photographic works both under the legislation of France and Ukraine are the

1) фотографічні твори як за законодавством Франції, так і України є об'єктами авторського права.

2) у Законі України «Про авторське право та суміжні права» фотографічні твори, у відповідності до статті 8 не є об'єктами авторського права у випадку, коли фотографії не мають ознак оригінальності. За законодавством Франції фотографічні твори є об'єктами авторського права, якщо вони також відповідають критерію оригінальності. При цьому, сформована українська та французька судова практика, пов'язує встановлення відповідності фотографій критеріям оригінальності із подальшим процесом розгляду судом справ про захист авторського права на фотографічні твори, а обов'язок доведення відповідності фотографій критерію оригінальності покладається на її автора (спадкоємців або осіб, яким належить авторське право на твір).

3) відповідно до законодавства як України, так і Франції, наявним є збіг щодо підстав використання фотографічних творів - згода автора (спадкоємців або осіб, яким належить майнове авторське право на твір), що може бути втілена у договір. При цьому різновид договору, зацікавленими особами, може бути використаний як той, що передбачений законодавством, так і не поіменованій або змішаний.

4) у випадках доведення в суді факту незаконного використання фотографічних творів, у результаті порушення умов відповідного договору, «порушник» авторських прав, зазвичай має відшкодувати завдану шкоду таким незаконним використанням.

Ключові слова: авторське право, об'єкти авторського права, фотографічні твори, договірне регулювання, договірна відповідальність

Постановка наукової проблеми та її значення.

Фотографічні твори є одним із розповсюджених на даний час об'єктів авторського права. Вони використовуються в будь-якій галузі як основна діяльність товариств, так і допоміжна, наприклад, рекламні матеріали, вивіски, просто як декор приміщень. Із прийняттям нового Закону України «Про авторське право та суміжні права» від 01.12.2022 року, не кожен

objects of copyright.

2) in the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" photographic works, in accordance with Article 8 are not the objects of copyright in the case where photos have no signs of originality. According to the law of France, photographic works are copyright if they also meet the criterion of originality. At the same time, Ukrainian and French jurisprudence is formed, associates the establishment of photographs with the criteria of originality with the subsequent process of considering the court of cases of copyright for photographic works, and the obligation to prove compliance of photographs of the criterion of originality is entrusted with its author (heirs or persons, persons. What is the copyright of the work).

3) in accordance with the legislation of both Ukraine and France, there is a coincidence on the grounds for the use of photographic works - the consent of the author (heirs or persons who have the copyright for the work) that can be embodied in the contract. In this case, a type of contract interested in persons can be used both by the law and not named or mixed.

4) In cases of proof in court the fact of illegal use of photographic works, as a result of violation of the terms of the relevant contract, the "offender" of copyright, usually should compensate for the damage caused by such illegal use.

Keywords: copyright, copyright object, photographic works, contractual regulation, contractual liability

фотографічний твір може визнаватися об'єктом авторського права, а відтак й отримати авторсько-правову охорону.

Дане дослідження спрямоване сформулювати цілісне уявлення, на основі порівняльно-правового аналізу законодавства України та Франції, практики його реалізації та доктринальних підходів, щодо визначення фотографічних творів як об'єктів авторського права, виявлення специфіки договорів та їх видів щодо створення і використання таких творів, а також прояви договірної порушення авторських прав на фотографічні твори та відповідальність за вчинення таких дій.

Проведене дослідження дозволить не лише виявити переваги та недоліки національного законодавчого регулювання правовідносин, що виникають при створенні і використанні фотографічних творів як об'єктів авторського права на підставі договорів, а й дозволить поглибити розуміння правової природи такого різновиду творів.

Аналіз досліджень цієї проблеми.

Фотографічні твори як об'єкти авторського права, специфіка їх створення у різний історичний період та підстави їх використання були предметом дослідження таких науковців як: Ю.С. Канарик, О.О. Кулініч, Х.Б. Соломчак, Г. Дорожко, Л.В. Золота, С.М. Клейменова та інших. Водночас у існуючих дослідженнях бракує системного порівняльно-правового аналізу законодавства у сфері авторського права України та Франції, а також не враховує сучасний розвиток технологій та постійного удосконалення штучного інтелекту, як засобів, що використовуються при створенні фотографічних творів та сучасних способів їх використання у різних сферах суспільного життя.

Мета і завдання статті.

Метою даного дослідження є порівняльно-правовий аналіз законодавства України та Франції, практики його реалізації та доктринальних підходів щодо визначення фотографічного твору як об'єкта авторського права, дослідити специфіку створення та використання таких творів в межах договірних відносин, а також виявити розповсюджені порушення умов відповідних договорів та відповідальності за такі дії.

Досягнення мети зумовлює реалізацію таких завдань як:

- аналіз поняття фотографічного твору за законодавством України та Франції;
- дослідження специфіки створення і використання фотографічних творів як об'єктів авторського права в межах договірних правовідносин;
- виявити найбільш типові порушення умов договорів щодо створення і використання фотографічних творів та відповідальності за вчинення таких дій.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

У відповідності до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» фотографічним твором вважається - твір, статично відображений (зафіксований) із застосуванням аналогових, цифрових фотографічних технологій на матеріальному носії чи в електронній (цифровій) формі або із застосуванням лазерних технологій у вигляді об'ємного тривимірного зображення[1]. Таким чином, по-перше, це - твір, по - друге, він повинен бути зафіксований на матеріальному носії чи в електронній формі. Данною статтею також визначено поняття твору як оригінального інтелектуального творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі. Таким чином, щоб фотографія була твором, вона має бути оригінальною. Оригінальність законодавець визначив як ознаку (критерій), що характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора та відображає творчі рішення, прийняті автором під час створення твору. Таким чином, щоб фотографія набула правового статусу твору, об'єкту авторського права вона має бути результатом інтелектуальної творчої діяльності фотографа (її автора), а також відображати під час створення фотографії його творчі рішення. Відтак, відповідати вимозі «оригінальності», як оціночній категорії можуть не всі фотографії, а у кожному конкретному випадку, має бути встановлено наявність оригінальності як притаманної ознак творів, що є об'єктами авторського права.

Отже, у випадку, якщо фотографічний твір є об'єктом авторського права і містить ознаки

оригінальності, він не може використовуватися вільно, а лише на підставі та умовах договору щодо розпорядження майновими правами автора, за винятком випадків, передбачених статтею 22 Закону України «Про авторське право та суміжні права».

Французьке законодавство, так само як й українське, пов'язує авторсько-правову охорону фотографій із відповідністю їх критерію оригінальності (ст. L. 112-2 Кодексу інтелектуальної власності Франції) [2]. Слід зазначити, що й момент виникнення авторсько-правової охорони на твори, включаючи фотографічні твори, за законодавством України та Франції збігається. Тобто, твір охороняється авторським правом від моменту його створення (ст. L. 111-1 Кодексу інтелектуальної власності Франції, стаття 9 Закону України «Про авторське право та суміжні права»).

Критерій оригінальності, завдяки якому фотографія набуває авторсько-правової охорони відіграє ключову роль у разі розгляду і вирішення судом спорів щодо порушень авторського права на фотографічні твори. Слід зазначити, що у даному питанні сформовані підходи українських і французьких судів збігаються. Тобто, за наявності спору суд в першу чергу встановлює чи можна визнати фотографію твором, а відтак чи розповсюджується на неї правовий режим охорони авторським правом. Результат встановлення судом відповідності фотографії критерію оригінальності впливає на подальший судовий розгляд, предметом якого є захист авторських прав. Суд може закрити провадження, якщо фотографія не відповідає критерію оригінальності або продовжити судовий розгляд, якщо буде підтверджено належність фотографії до об'єктів авторського права.

Слід брати до уваги, що обов'язок доведення відповідності фотографії критерію оригінальності, а відтак і визнання її об'єктом авторського права, на який розповсюджується правовий режим авторсько-правової охорони, покладається на автора або іншу особу, якій належать майнові авторські права на фотографічний твір. Такий підхід судової практики України і Франції також збігається. Прикладом встановлення оригінальності фотографій може бути справа SA Rennes, 5 грудня 2023, № 22/04884, у якій суд постановив, що фотографії, використані у спірному творі, зроблені у період з 1949 по 1959 рік, під час гонки «24 години Ле-Мана», незважаючи на те, що не відображають творчих рішень фотографа, при створенні, наприклад, портретів, проте змогли передати атмосферу, що панувала під час авто гонки, а відтак ці фотографії відповідають критерію оригінальності [3].

Порівняльно-правовий аналіз законодавства України та Франції свідчить про єдність й у питанні підстав використання фотографічних творів, тобто за наявності відповідної згоди їх автора (спадкоємців чи інших осіб, яким належить майнове авторське право на ці твори), яка може бути втілена у відповідному договорі. В іншому випадку, використання фотографічних творів буде визнаватися порушенням авторського права (ст. L.335-2 Кодексу інтелектуальної власності Франції)[2].

Розглянемо, яким чином відбувається договірне регулювання за законодавством України та Франції щодо фотографічних творів. У відповідності до статті 48 Закону України «Про авторське право та суміжні права» розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права або об'єкти суміжних прав може здійснюватися на підставі:

- трудового договору (контракту) - в частині умов щодо розподілу майнових прав на службовий твір або службове виконання, службову фонограму, службову відеограму. Отже, працівник може у відповідності до своїх посадових обов'язків створювати фотографічні твори, права на які будуть належати роботодавцю у випадку, якщо договором не передбачено інше;

- договору про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав. Коли фізичні особи замовляють фотосесії, то вони підписують договір замовлення створення об'єктів авторського права;

- договору про передання (відчуження) майнових прав на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав. Частіше всього це можуть бути студії та фізичні-особи підприємці, які створюють фотографічні твори і передають права на них третім особам у відповідності до умов договорів. При цьому, французькі науковці іноді використовують поняття продажу прав;

- ліцензійного договору на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав. Ліцензійні договори більш детально розглянуті у статті 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права»;

- публічної ліцензії на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав. Деякі фотобанки надають можливість у відповідності до публічних ліцензій використовувати фотографічні твори. При цьому, необхідно уважно переглядати ліцензії і способи використання, які надаються у відповідності до тієї чи іншої ліцензії;

- іншого правочину щодо розпорядження майновими правами на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав.

Натомість, Французькі науковці, ґрунтуючись на положеннях Кодексу інтелектуальної власності Франції виокремлюють два основних договори щодо розпорядження правами автора: ліцензійний договір, договір відчуження майнових прав автора. Додатково визначають видавничий договір у випадку видання книги з фотографіями[6].

Водночас технологічний розвиток впливає не лише на процес створення фотографічних творів, а й на способи їх використання, відтак й на зміст та різновид відповідних договорів. На таку проблему вказує Жан-Мішель Брюгер, зазначаючи, що завдання законодавчого регулювання сфери авторського права полягає у пошуку балансу між адаптацією договорів до нових технологій. Положення статті L. 131-6 Кодексу інтелектуальної власності Франції дозволяють застосовувати різні способи використання творів, що не охоплюються змістом поіменованих договорів [4]. Отже, сторони договірних відносин щодо такого об'єкту авторського права як фотографічний твір можуть укласти інший вид договору, ніж передбачено Кодексом інтелектуальної власності Франції. Свобода договорів є одним із принципів, що закріплені у Цивільному кодексі України, водночас у відповідності до статті 629 Цивільного кодексу України сторони можуть укладати й змішані договори [5].

Досліджуючи порушення прав суб'єктів права на фотографічний твір, на думку Софії Ель Аллакі, найбільш поширеними випадками є використання однієї або декількох фотографій поза межами договору. Наприклад, коли договір поступки передбачає обмежене використання твору протягом певного періоду часу, але правонаступник використав твір після цього періоду. У разі доведення у суді факту такого позадоговірного використання фотографічного твору, особа яка вийшла за межі умов договору, зазвичай зобов'язується судом, відшкодувати збитки [6].

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

За результатами проведеного аналізу та дослідження українського й французького законодавства, є підстави зробити наступні висновки:

1) фотографічні твори як за законодавством Франції, так і України є об'єктами авторського права;

2) у Законі України «Про авторське право та суміжні права» фотографічні твори, у відповідності до статті 8 не є об'єктами авторського права у випадку, коли фотографії не мають ознак оригінальності. За законодавством Франції фотографічні твори є об'єктами авторського права, якщо вони також відповідають критерію оригінальності. При цьому, сформована українська та французька судова практика, пов'язує встановлення відповідності фотографій критеріям оригінальності із подальшим процесом розгляду судом справ про захист авторського права на фотографічні твори, а обов'язок доведення відповідності фотографій критерію оригінальності покладається на її автора (спадкоємців або осіб, яким належить авторське право на твір);

3) Відповідно до законодавства як України, так і Франції, наявним є збіг щодо підстав використання фотографічних творів - згода автора (спадкоємців або осіб, яким належить майнове авторське право на твір), що може бути втілена у договір. При цьому різновид договору, зацікавленими особами, може бути використаний як той, що передбачений законодавством, так і не поіменований або змішаний;

4) У випадках доведення в суді факту незаконного використання фотографічних творів, у результаті порушення умов відповідного договору, «порушник» авторських прав, зазвичай

має відшкодувати завдану шкоду таким незаконним використанням.

Посилання:

1. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 1 грудня 2022 року, № 2811-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
2. Code de la propriété intellectuelle / Кодекс інтелектуальної власності URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000020908868/LEGISCTA000020907951/#LEGISCTA000020908583.
3. Аньєс Мафре Баже, URL: <https://www-lamyline-fr.udcpp.idm.oclc.org/Content/Document.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAAAXBQQ7CIBAF0NPIhs1Qa1oXszG9QbkAmfmJxAZ0CkZu73ufDhsRv8ZSS7PUvF6mJfWGb17hJywoJ1w1hT0Gk8uqvEUiCuG63tfZfWFnroUnCjeaw-KO8tqq7EgmT47W4bRKHG9w-ANcYkbWbwAAAA==WKE>.
4. Метавесвіти, новий спосіб використання авторського права. Жан - Мішель Брюгер, URL: https://www-lamyline-fr.udcpp.idm.oclc.org/Content/Document.aspx?params=H4sIAAAAAAAAAEAE2PsXLDIAxAvyYsXgh1TD0wNJe5HeJ8gAK6hiuBVoAT_r4i6dDh6SQhPR0_FakteC_GplgIyuBwCN5izDjgo7KYs09xwDg4Sp57G6WhFqwkcospqtZqKIocM5mlgJsqrAOyZptz_2KC5z7QyKHtG9GinxJt3dY_ScUVu-BngbvnDksUsp1PNOa7Ei9dtGSaXkqJQI8YvFRwSyl-eOS3Zp38i38qP7EUN7CyHd0PFkvWIs-c-eT9F3I4T_gowBbUF3TJX4r0ZutN0yih13HF56wkxMr6c-8cpoZp57-AXbDISGRwEAAA==WKE.
5. Цивільний кодекс України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
6. Договір про передачу авторських прав у фотографії: правила, яких слід дотримуватися. Софія Ель Аллакї URL: <https://www.captaincontrat.com/protection-des-creations/droit-auteur/contrat-cession-droit-auteur-photographie>.

Статтю було подано	12.03.2024	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	14.03.2024	The article was revised
Статтю було прийнято	19.03.2024	The article was accepted